

мічних реформ, ми дожидаємо як найшвидшого здійснення тих з них, переведене яких в життя не вимагає довгого часу. З окрема невідомим і негайно необхідним для населення України ми вважаємо здійснене отсих домагань:

заведення в народних школах українських губерній рідної мови населення як найвідповіднішого способу культурного і економічного підсму народних мас, а разом з тим і розвитку їх громадянсько-політичної свідомости; допущення української мови в існуючій на території України середній школі — в тім числі в школі для підготовки народних учителів, — заведення нових шкіл, одного і другого типу з українською викладавкою мовою і негайної організації спеціальних курсів для учителів української народної школи;

аж до всестороннього приміненя вищої школи на Україні до потреб корінного українського населення, допущення викладів на українській мові і заведення курсів вивчення краю по всіх університетах і інших вищих школах України, причім на найближчу чергу треба поставити переміну в сім напрямі київського університету св. Володимира;

в інтересах України, які живуть поза рідною територією, допущення викладів в українській мові і закладання українських курсів в тих російських вищих школах, де з сього домагати мулять слухачі і показувать ся необхідним складови професорів;

допущення української мови до практики судових, адміністраційних і церковних інституцій українських губерній в знаменних з місцевим населенням;

незалежно від того, в цілях привернення грубо потоптаного старим режимом загальнолюдського і міжнародного права необхідно;

негайно привернути в занятих російськими військами частях Галичини і Буковини весь устрій місцевого політичного і громадянського життя і ті національні права, які мало перед війною місцево українське населення;

негайно освободити з арешту і вернути з заслання всіх галицьких і буковинських українців, які піддали жорстоким переслідуваням виключно з причини ненависти старого правительства до національної української культури, а між ними голову галицької унійської церкви, митрополита графа Андрія Шептицького.

УКРАЇНЬКА МАНІФЕСТАЦІЯ У ПЕТРОГРАДІ.

"День" з дн. 11 (24) марта містить на виднім місці огляд оповістки українською мовою: 12 березня (марта) о. п. о 1. годині дня в Казанському Соборі має одбутись панакхидя по Тарасові Шевченкові, а після панакхиди національний похід до Державної Думи.

Під оповісткою підписані: Товариство ім. Т. Шевченка, Українське Літературно-Художнє Товариство, Благодійне Товариство, Український Клуб "Громада", Товариство Українських Поступовців, Українська Соціал-демократична Робітнича Партія, Український Революційний Комітет.

"День" з дн. 11 (24) марта повідомляє:

МИКОЛА ГОГОЛЬ.

Кривавий бандурист.

Розділ Іа нововідкритого роману.

В 1834 р. редактор "Бібліотеки для читеня" О. І. Сенковський подав до петроградського цензурного комітету в коректурній відбитій твір п. з. "Кривавий бандурист. Розділ із роману". Цензор Никитенко, який дістав сей твір на розгляд, представив цензурному комітетуви 27. лютого 1834 р. таку опінію:

"Прочитавши статю, призначену для друку у "Бібліотечі для читеня" п. з. "Кривавий бандурист. Розділ із роману", я найшов у ній багато виразів і сам предмет у моральнім зміслі неприличними. Се образок терпіня людського упокореня, написаний зовсім у дусі новітньої французької школи, відразливий, який викликає не співтерпінє навіть не! естетичний жах, а просто омерзінє. Тому, маючи не увазі розпорядок вищого начальства про заборону новітніх французьких романів і повістей, я тим менш могу згодити ся на пропуск російського твору, написаного в їх тоні".

І в архіві петроградського цензурного комітету (який нині знаходит ся в архіві міністерства нар. пр.) сей розділ із роману, зарізанний цензурою, пролежав більше ніж 80 літ. Тільки в кінці мин. року д. Юліан Оксман, який займає ся розглядом архивних актів, натрапив на акт, в яким містила ся коректура "Кривавого бандуриста", й відкрив, що сей відривок належить перу самого Гоголя. Перша половина сього розділу нам відома: вона надрукована у збірнім виданю творів М. Гоголя п. з. "Бранець" Відривок із історичного роману; друга половина перший раз появиля ся в друку що йно тепер, у вірі І-ім петроградської "Ниви" за 1917 р., звід-

В суботу 11 (24) марта Українське Літературно-художнє Товариство (Петроград, Троїцька 13, кв. 6) устроїє зібранє, присвяченє бичужним подіям.

ПЕРША УКРАЇНЬКА ШКОЛА В КИЇВІ.

Одноголосна ухвала Київської городської думи.

"Утро Россіи" ч. 68 з дн. 11 (24) марта доносить із Києва:

"На засіданю думи радний Ярошевський поставив внесенє негайно ввести виклади в українській мові в городській школі імені Грушевського, заснованій коштом батька відомого українського діяча М. Грушевського. Одноголосно постановлено безприводочно ввести у згаданій школі виклади в українській мові.

ВІДНОВЛЕНЕ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОЇ "ПРОСВІТИ".

"Утро Россіи" ч. 68 з дн. 11 (24) марта доносить із Києва:

Закрита українська "Просвіта" відновила свою діяльність.

УКРАЇНЬКІ ПРЕДСТАВНИКИ НА НАДЗВИЧАЙНИХ ЗБОРАХ КИЇВСЬКОГО ЗЕМСТВА.

"Утро Россіи" ч. 68 з дн. 11 (24) марта доносить із Києва:

Відкрилась сесія надзвичайного губерньського земського зібраня. Склад зібраня розширено покликаними представниками громадських організацій і національних груп; в характері гласних — три жінки. Після ряду привітів — в тім числі також Українців — засіданє закрыто до слідующего дня.

В ОДЕСІ.

Український комітет. — Збори української одеської громади. — Програма діяльності.

"День" з дн. 11 (24) марта доносить з Одеси: Місцевий провідний український комітет скликав збори одеської української громади, на яких виступали з промовами представники всіх українських товариств і партій. Збори виробили програму діяльності. Ф. Н.

До сучасної політики в Австрії.

Відень, 12. квітня.

У внутрішній політиці австрійської держави стоїть від довшого часу на деннім порядку актуальна справа скликаня парламенту, передовсім ради державної, потім делегацій.

Дня 25. липня 1914 р. наступило замкненє XXI. сесії ради державної, а від того часу зайшла неодна зміна у внутрішній політиці Австрії. Смерть президента міністрів гр. Штірка дала почин до щораз голосніших кличів про потребу скликаня австрійського парламенту. З'окрема, заяви усіх партій парламентарних (23. X. 1916)

домагають ся сего; правительство гр. Клям-Мартініша прихильно зявляеть ся на сі домаганя (21. XII. 1916); міністер справ заграничних гр. Черрін добачує потребу спільних делегацій для політики заграничної (19. II. 1917), але все те — стрічає якісь важні перепони.

Сполучені німецькі партії жадають, аби вперед dokonано деяких аміні державно-правних дорогою непарламентарною, висуваючи між иншим також справу так зв. відокремленя Галичини — за порозумінєм з колом польським. Інші партії парламентарні, як Чехи і Словини, є противні всяким несподіванкам позапартіментарним, а Українці стоять непохитно при своїм всенароднім протесті проти односторонно намаганого відокремленя Галичини, бачучи, що забезпеченє своєї будущности національною в Австрії одніюно можливе поділом територій галицьких на два краї: східно-галицький (український) і західно-галицький (польський). Історична подія революції в Росії, упадок царського правління та домаганє національної свободи із сторони російської України мабуть вплинуть на становище Австрії до української справи взагалі, а до сего питання з'окрема.

З другої сторони австрійська соціална демократія, хоч теоретично виступає проти всіх партійних затій супроти скликаня парламенту, але зі свого боку не піднімає ніяких рішучих заходів, аби довести до чим скоршого скликаня парламенту та в його руки передати справу державно-правного перестрою Австрії.

У всякім разі, скликанє австрійського парламенту є для нас незначайно важною справою. Піднесенє поваги Австрії супроти заграниччя, виказанє рівновартности супроти Угорщини та допущенє народних представників до свободного слова в такій важкій порі, що рішає про судьбу народів і держав — отсе велика справа, яку годі легковажити!

Річ ясна і самозрозуміла, що за все те, що протягом минулих трьох років зробила державна адміністрація цивільна і військова — послы та парламент не можуть приймати на себе одвічальности, але парламентарно народні Австрії припадає належне слово критики сего що сталося, висказ суспільних почувань і волі мас народних та виказанє нових доріг на будуче. А вже сам факт викликаня парламенту не лишити ся без наслідків, бо стане осторогою для всіх чинників в державі.

Тому українські представники політичні домагають ся і домагають ся скликаня парламенту без ніяких вступних застережень або укорочувань його прав конституційних, висказуючи з своєї сторони переконанє, що народні представники стануть на висоті свого завданя під теперішню хвилю.

Тоді, за парламентарною трибуною скорше і успішнійше здійснитись ся бажанє української суспільности, аби послы ставали в своїх округах і з долини підмагали роботу організаційну в інтересі народної оборони, щоби перебити догвотривале лихолітє та по тяжких терпіннях добути красну будущиність українському народови. Д-р Кость Левицький.

ки передували ї зараз же інші російські часописи.

Відкрите Ю. Оксмана особливо шінє й інтересне тому, що воно не тільки робить з відомого нам "Бранця" закінчений епізод, але й дає змогу звязати "Кривавого бандуриста" з иншим відривком, відомим під назвою "Декалька розділів із незакінченої повісти", в який так як і "Кривавий бандурист", є нарисом для задуманого Гоголем роману "Гетьман".

Про самого "Кривавого бандуриста" скажемо тільки отсе: і своїм змістом і своєю вишньою формою, мовою, він належить вповні до української групи писань М. Гоголя. Зміст його — сторінка з кривавої козацько-польської історії (пол. XVI ст.), мова — се характеристична мова Гоголя з її численними українизмами, з українськими словами й цілими українськими реченнями навіть, з українським складом взагалі. Се все й промовляє за тим, щоби з новорідкритим уривком повнаячили ся також й українські читачі по сім боші боевої лінії.

В "Декалька розділів із незакінченої повісти" мова йде про се, як усім забутий уже гетьман Острияниця появляеть ся в селі Комішні, вступає до церкви на великодню утрено, а підтак йде побачити ся з любовою йому дівчиною Галею. Острияниця визнає Галею втікати разом з ним до короля у Польщу, або до Галичини, або хоч до султана", одначе Галя не рішаєть ся лишити стару матір й Острияниця їте сам один до свогою хутора.

Відривок відомий під випадковою назвою "Бранець", який становить першу частину "Кривавого бандуриста", містить у собі оповіданє про в'їзд у містечко Лумома відділу коронних військ, який провадив бранця, котрого кинє було заковане у залізну решітку". Сей відділ зупи-

няеть ся на нічліг у "самітнім монастирі". Начальник відділу жадає "ключів від монастирських пивниць" і туди, в страшну земельну печеру, повну жаб і ящірок, кидає бранця.

Сей відривок кінчить ся такою фазою: "Між тим відділ коронних військ розмістив ся в монастирських келяях, як дома, послав монахів чистити стайні й пірував, радіючи, що вкінці зловив того, хто був їм потрібний".

Безпосередно за сими стрічками йде відкритий Ю. Оксманом кінець сього відривка. Подаємо його низше. Ф. Н.

— Попав ся, псяюха! — говорив аусатий провідник. — Хотів би я знати, чого вони такі бистроногі, собачі діти? Ходім, хлопці, довідаємо ся, хто з них був, лихий біс начхав йому в кашу!

Жовніри спустили ся у низ і наїшли бранця, як лежав без чуя.

— Дай йому понюхати чого-небудь! Один із нас зараз насипав йому на руку, на який оперла ся його голова, пороху, і запалив його. Бранець личивув і підняв голову, наче-б після неспокійного сну.

— Потягнїть його дубиною! Оповідай, терем-те-те, бабій сину! Але хто з тобою розбійничав? Дванайцять даялів твоїй мати! Де твої діти?

Бранець мовчав.

— А то-ж я тебе питаю, псяюха! Скиньте з нього налчинок! Зірвіть з нього опанчу! А то лайдак! Але то я знаю добре твою порду: чого їй ховаси?

Жовніри кинулись, розірвали верхню опанчу з тонкого чорного сукна, якою вкривав ся бранець, зірвали налчинок, і перед їх очима митнула дві чорні коси, які впали з голови на

Звишка російських цінних паперів.

ВІДЕНЬ (Прив. тел.). В фінансових кругах обговорюють звишку російських цінних паперів, яка провила ся 12. с. м. на біржі в Берліні. Російський банк підсочив о 12%, інтернаціональний петроградський Банк о 8%. Сю звишку вважать симптоматичною для політичного положення.

Мілюков за конституційною монархією.

СТОКГОЛЬМ (Прив. тел.). „Новое Время“ подає одну промову Мілюкова, в якій він сказав: Ми думасмо про нову Росію як про парламентарну конституційну монархію. Се мабуть не відповідає бажанням усіх, але коли-б попусти у спір з приводу сього, то Росія попала би в горожанську війну, яка в кінці могла би допомогти старому режимови стати знов на ноги.

Оба цїсарі про війну і мир.

З приводу подій у Росії.

КЕЛЬН (Ткб.). „Kölnische Zeitung“ в статі, надісланій з Берліна, обговорює ріжні російські маніфестації з минулого тижня, котрі містять деякі неясні точки, яких виясненя треба ждати, заки буде можлива кінцева оїнка їх. Німеччина може спокійно ждати дальшого розвитку подій, чого доказом є корисний хід війни підводними човнами й апровізаційні труднощі Англії. Сї факти дозволяють ся спокійно приглядати ся укладанню відносин в таборі непрятелів і сміло держати ся далі основ, установлених кілька разів союзними правительствами що-до справи закінчення мира.

В такім дусі вели ся також наради між цїсарем Карлом і німецьким цїсарем в дни 3. с. м. в великій головній квартирі. Сим нарадам прислухувала провідна думка, що треба вести далі війну всіма силами й рішуче, коли не буде досягнений почесний мир, який політично відповідальний місія обох осередних держав означили як ціль війни.

Битва під Арра.

Воздушні бої в марті.

БЕРЛІН (Ткб.). Бюро Вольфа оголошує: Битва під Арра вельде ся завязато далі. Особливо нагальні були англійські наступи між Arras і Guinchy. В деяких місцях удало ся Англіїцям усадовити ся в німецьких становищах, однак енергійними протинаступами в завязатім бою з близька переважно виперто їх звітти. Дальше на південь під Fampoux відперто наступи непрятеля, при чім поніс він великі втрати. Між гостинцем з Верамте до Cambrai і Соммою непрятель, при першій пробі

кріваво відпертий мимо переважуючих сил, завняв опісля Douzeaucourt.

В марті втратили непрятелі 161 самолетів і 19 привязаних бальонів, Німеччина втратила 45 самолетів.

Австро-Угорщина супроти відозви російського правительства.

ВІДЕНЬ (Ткб.). Ц. к. кореспонденційне бюро с уповажене до слїдуоючої заяви:

Правительство австро-угорської монархії одержало відомість про заяву російського провізоричного правительства, оголошену д. 11. цвітня с. р., з якої довідало ся, що Росія не задумує заволодіти иншими народами, позбавляти їх їхньої народної спадщини і силою забрати їх області, але противно бажає спричинити тривалий мир на основі права народів до рішеня про свою судьбу. З сього довідало ся австро-угорське правительство, що російське провізоричне правительство бажає досягнути ціль, що покриваєть ся з цілю, яку в розмові д. 31. марта с. р. підніс як воєнну ціль монархії ц. і к. міністер заграничних справ. Можна отже сказати, що австро-угорське і російське провізоричне правительство в рівній спосіб стремлять до чесного для обох сторін мира, який після слів мирової пропозиції Австро-Угорщини і її союзників з д. 12. грудня 1916 р. забезпечить існуванню, честь і можливість розвитку держав, які ведуть війну. Висказане тоді пересвідчене союзників, що їх права і оправдані жаданя дадуть ся без сумніву погодити з правами і жаданями инших народів, нині після заяви російського провізоричного правительства існує в висшій ступні. Тому, що тим самим цілому світові, а передовсім народам Росії ясно представлено, що Росія не с вже приневолена бороти ся в своїй обороні і за свободу своїх народів, супроти тотожности цілий срюзних правительств і російського провізоричного правительства не буде тяжко найти дорогу до порозуміння, тим більше, що Й. Ц. В. Цїсар Австрії і Апост. король Угорщини бажає згідно з союзними монархами жити в будуччині в порозумінню і приязни з російським народом, який має забезпечені внутрішній і зовнішній умовини жити с з них вдоволений.

Обмеженє в справі уживаня яєць.

ВІДЕНЬ (Ткб.). Завтрішний дневник державних законів оголосить розпорядок Уряду для виживленя населеня, котрим заборонюєть ся уживаня яєць до виробів напоїв і обмежуєть ся подаваня в реставраціях яєць сирих і в простий спосіб приладженіх до години 12—2 в полудні і 7—9 вечером.

Французька преса і відозва провізоричного російського правительства.

БЕРН (Ткб.). Більша часть французької преси не загадує ні словом про останню відозву російського провізоричного правительства, на томість деякі партійні дневники, як Radical, Rappel і Victoire згадують про поборованя, які проявляють ся в політичних кругах Франції.

Мілюков не звертав ся в ніяких пропозиціях до Туреччини.

ЦАРГОРОД (Ткб.). Агенція Мілі с уповажене до аложеня заяви, що відомість, немовби російський міністер заграничних справ Мілюков звернув ся в короткій дорозі до турецького правительства з явними пропозиціями що до свободи проливів і будуччини Вірменії, с порожною видумкою і позбавленою всякої основи.

Провідник шведських соціальных демократів в Петрограді.

БЕРЛІН (Ткб.). Про подорож до Росії Branting a, провідника шведської соціальної партії більшости, пише в однім з дневників соціально-демократичний посол до німецького парламенту Зідекам: Можна би повитати сего подорож як пробу приложеня рук до мирових замірів, однак кілька обставин спротивляєть ся сьому і викликає підозрінє, що Branting, подібно як Van der Velde бажає побороувати нахил російських робітників до мира і підбурювати в Петрограді до боротьби з Німеччиною.

Англія проти політичної амнестії в Росії.

СТОКГОЛЬМ (Ткб.). Російські революціонери, які прибули сюди з Швайцарії, оголошують в дневнику „Politiken“, що Англія робила все можливе, щоби не допустити до переведеня політичної амнестії в Росії. Англіїське правительство придержує всіх мешкаючих за границею російських революціонерів, які с противні війні. Російські соціалісти оголошуть невагом відповідний матеріал.

Майно царя Миколи.

ПЕТРОГРАД (Пет. аг.). В конфіскації майна царя ходить не о приватну власність Миколи Романова, але о масток, який має він як цїсар, і який з причини його абдикації мусить стати власністю держави.

туди, чаруюче, біде, бліде як мрамор лице, оксаміт брів, завмерлі губи й дівочі обнажені груди, які задріжали стидливо, лишені прикритя.

Начальник відділу коронних війск скаменів з дива, так само його люди.

— Але то баба! — вкінци звернув ся він до них з таким питаном.

— Баба! — відповідали деякі.

— А то яким чином баба! Ми козака зовиди.

Присутні здвигнули плечами.

— На цугундру бабу! Як ти — дурна бабо, чорт би тебе!... — Але як ти сміла?... Оповідай, де той псяюха, де Остржаниця?

Півжива не відповідала ні слова.

— То тебе примусять говорити, лисий біс чачай тобі в кашу! — кричав у люти воявода. — Ломіть їй руки!

І два жовніри вхопили її за голі руки, білі наче пінна хвиль. Роздираючий душу крик роздає ся з її уст, коли вони стиснули їх своїми жилистими руками.

— Що? Скажеш тепер, бісова бабо?

— Скажу! — простогнала жертва.

— Лиши її! Оповідай, де той бабін син, сто дяблів його мати!

— Боже! промовила вона тихо, зложивши свої руки. — як мало сил у жінки! Чому я не можу стерпіти болно!

— Та мені сього не треба! Мені треба знати, де він.

Губи нещасливої ворохнулись і, здавало ся, хотіли були щось вимовити, як нечаяно се їх напружене перервав чудно дивний факт: із глибокої печери дали ся чути досить виразно благовістні слова: „Не говори, Ганулечко! Не говори, Ганулечко!“ Голос, який вимовив сі слова, не звязуючи на тихість був немимовно проник-

ливий і дикий. Він видавав ся чимсь середним між голосом старця і дитини. В нім був якийсь, можна сказати, нелюдський вираз; ті, що почувли його, чули, як волосє воружилось на головах і холод дріжливо перебігав по жилах; як будьто-би був се той страшний чорний голос, який чоловік чує перед смертю.

Допитувач здригнув ся і мимо волі перехрестив ся, тому, що він все вважав себе католиком. Хвильку пізнійше він мав вже вражінє, що се тільки йому так здавало ся.

Жовніри обшукали кути, але не найши нічого, крім жаб і щірок.

— Говори! — промовив знов неумолним допитувач, не додавши однак тим разом ніякої лайки.

Вона мовчала.

— Ану, беріть ся! — При тім густі брови вояводи моргнули на присутних жовнірів.

Виконавці вхопили її за руки.

І її сніжні руки, за які сотні лицарів поломали би списи, ті прегарні руки, пошлєй яких дає вже стільки шастя людині, сі білі руки мусіли витерпіти неколькі муки! Не богато очий видержало би се страшне видоженє, коли один із них з варварським звірством зломив їй два пальці, наче рукавичку. Звук хрусту костий був тихий, але його, здавалось, чули самі стіни темниці! Серцю, в якім не зовсім заглухло чує, не стало би сил вислухати сього звуку. Страшно слухати хрюпіня чоловіка, якого вбивають; але коли в нім повадена сила, воно може знести і не зворушити ся його муками. Коли-ж вірзуєть ся в слух стогін сства слабого, котре не с нічим перед нашою силою, тоді нема серця, якого би навіть серед найбільш лютої пімсти не ужалила ідовета гадюка співчує.

Бранка не видала ні звуку. Її лише про-

шиб тільки на миг судоріг муки — і губи задріжали.

— Говори, я тебе!... погана лайдачко!... — сказав воявода, якому муки слабого давали якусь солодко-пристрастну насолоду, яку він міг тільки порівнати з дорогою придбаною чаркою горівки.

Але тільки що він вимовив сі слова, як знов роздає ся так само виразно той самий осоружний голос і так само немимовно жадбно закликає: „Не говори, Ганулечко!“

Сим разом страх запав глибше у душу начальника.

Всі повернули ся у сю сторону, відки почув ся сей дивний голос — і що-ж?... Страх скував їх. Ніколи не міг показати ся людині страшнійший фантом!... Се був... ніщо не могло бути страшнійше й відрапливіше від сього видожища! Се був... у кого не потряслись би всі фібри, весь склад людини! Се був... страшно! — се був чоловік... але без шкіри. Шкіра була з нього зібрана. Цілий він накупів кровю. Тільки жили снігли й простирали ся по нім, мов галузі!... Кров капала з нього!... На його плечач на шкірянім рудім ремені висіла бандура. На кривавім лиці страшно мигтіли очі...

Неможу описати перестрахи присутних.

Все перемиринило ся, адавалось, у нерухомий мрамор зі всіми признаками перестрахи на лицах. Але, на диво, ся поява, віднявши силу в сильних, вернула її слабому. Зібравши усю себе, всю душевну силу, молода бранка молодича тихо поповала до дверей і увійшла в земельний коритар, якого гниле повітре видало ся їй райським в порівнанню з її темницею...

Переклад з російської нові Ф. Н.

Проблеми російської революції.

Революція, яка перед місяцем dokonala ся в російській імперії, прийнято в політичному світі як велику несподіванку. Всі малюж у тямі, що Росія вступала в сію нещасну війну під знаком обопільної толеранції між царським правительством і опозицією, і хоч відносини між ними згодом погіршувалися, думано загалом, що до розрахунку прийде аж по війні. Та нас дивує часто те, що дивувати не повинно, що має за собою ряд аналогій, узятих із історичного досвіду (nota bene: коли в загалі історія має яку експериментальну вартість для політичного життя). Впам'ятам саму Росію в останніх сто літах. З великих війн, які вела царська імперія, дві (кримська 1853—6 і японська 1904—6) скінчилися нещадно для Росії й обидві довели до внутрішніх жеремін (реформа Олександра II, жовтневий маніфест); дві інші великі війни відбули ся корисно (наполеонська і турецька 1875—7) і відкрили лише реакцію в державі (режис Николай I, Олександр III, з указом 1876 р.) Значить — тежеший переворот — то т. ск. історичний доказ, що Росія теперішню війну прогала, здобуваючи за се можливість внутрішнього поступу.

Та в сім факті є одна новість, без аналогій у безпосередній минушині: революція доконує ся в часі війни і ставить собі як одну з цілей направити ще воєнну невдачу. Під сім оглядом дивка і то може зверхня аналогія була у військових та адміністративних реформах Петра В. в часі північної війни (1701—25). Більше подібності має теперішня революція з подіями у Франції в меншій мірі в рр. 1792—3 та в більшій 1870—1. В першій разі революція підняла воєнний стяг, принесла Франції дні слави, доки не попала в неволю наполеонського цезаризму; у другій разі жадні зусилля французького громадянства не були в силі змінити бігу воєнно-політичних подій, тільки що Франція встала раз на все укріпити республікансько-демократичний лад у внутрі. З огляду на сімприв історичного досвіду голі висловлювати здогади, чи революційній Росії власть ся розв'язати свою воєнну проблему. Що правда, Росія є в сім корисній становищі, що не стоїть одишею у війні, лиш має мало не весь світ своїм союзником (велика французька революція боролася як раз проти — сама проти всіх суспільств), одначе не треба забувати, що російська армія се не продукт революції, як було колись у Франції або Англії в часах Кромвелля, лиш витвір царського ладу, а обставина — не вважаючи на частинне захоплення революційною війскою — не підносить боевої вартості армії.

Друга проблема — політична. Вона найважливіша в цілім сім російським перевороті, що в першій мірі змагає до повалення старої правління новим політичним устроєм — як виходить із пануючого тепер напрямку — республікансько-демократичним. Чи сія ціль досяжима в теперішніх обставинах чи ні? Історія дає цілий ряд таких переворотів від монархії (навіть конституційної) до республіки (Франція, Португалія, американські республіки, Китай), одначе при сім треба мати на увазі два моменти: один, що рідко коли такий переворот відбув ся доразу і без глибоких потрясень; що вдатність такого основного перестрою вазала ся з національно-культурною одноцільністю краю. Тому неможливо бути великим оптимістом, коли розважить ся, що автократична споконвічна і цезаро-папична Росія, при своїй національно-плеємній і культурній мованійності і розбіжності, малаб так легко веремінати ся в демократичну республіку, все одно централістичну чи федеративну. Тому то є одна — політична — проблема гідна того, щоб задля успішної розв'язки її змагати до скорого мара.

З сім питанням в'язать ся тісно третє — національне. Революція зробила національну справу пекучою. Поодинокі недержавні народності гуртують ся під стягом революції лиш тому, що сподіють ся власної волі після століть неволі за царського режиму (м. ин. Українці). Чи надія їх оправдані? Питанє дуже цікаве, одначе історія не має на нього відповіді. З усіх аналогій революцій жадна не мала на цілі поладання відносин між народностями в дуєх їх рівноправності. Національне питанє в Австро-Угорщині 1848 не було продуктом революції, хоч було важним чинником її, а розв'язка його пішла не во лінії революції, а лиш реакції. Так само не можна сказати, щоб молодотурецька революція принесла яку небудь розв'язку національного питання в османській імперії. Богато революцій — то просто запереченє діє рівноправності народностей і мов та вели ся вони під кльчєм політичної і національної єдності і виключності (вєл. революція у Франції задавила рух бретонський, фламандський, німецький, навіть провансальський; англійська революція знищила Ірландію, зникнула Шотландія і обидві винародовила). Тому то дуже не легко прийдесть ся панам російської революції виконати велику політичну ре-

форму й одночасно з сім розв'язати національне питанє. Правда, політична доктрина має готову формулу: федерація народів; біда лиш в сім, що Росія малаб тепер перша спробувати такого ладу, подиктованого не досвідом, а самою тільки теорією. Чи не защемиє серце кождому Росіянинові, який дорожить своєю державною ідеєю, її історією, цілістю і будучиною, коли уявить собі російську федерацію на практиці, за десять, за сто літ? Страшно твердий горіх отсе національне питанє.*

З низки соціяльних проблем, які мусить розв'язати російська революція, на перше місце висувають ся справа жидівська: право жидам жити як у місті так і на селі, як у західних губерніях так у середніх і східних, володіти землею, доступати державних урядів тощо. В терорії все те розв'язуєть ся гарно і легко, одначе в дійсності? Можна з горі вгадати, що російська реакція покладає великі надії на сію саме підводну скалу, щоб довести корабель революції до розбиття. Історія аналогічних прикладів не має (рівноправність жидів в Англії за першої революції не вистає тут задля малочисельності і одностороннього соціяльного характеру англійських жидів в тім часі).

Вкінці проблема аграрна. Перша російська революція, згідно перша Дума поставила так сію справу на порядок політичного життя Росії, що вона стала просто пробним каменем не то нового устрою, а кождої системи правління. Зрозумів се Століпін і старає ся підтати політичну революційні змаганя добре обдуманую аграрною реформою. По його смерті акція сплинула ся, а тепер перед новим правительством лежить в цілій наготі сфінкс аграрної реформи. І в сім напрямі Росія не має жадного зряка в історії. Ся земельна реформа, яка dokonala ся за великої французької революції, не вчить нічого: там забрано лиш церковні маєтності і розпродано їх селянам і міщанам (очевидно малочисним); тут безземельний селянин хоче за дармо мати самостійне господарство, достаточне для себе й для рідні. Загалом же вивласненє — страшно складна, трудна, в деяких разах навіть небезпечна проблема. Масмо правда пробі земельних реформ у старині — в Римі, Спарті, Агенах — одначе вони не підходять нічим під нинішню російську потребу; до того були вони в цілості й поодинокі невдатні, а принаймні не осягли того, що просвічувало було реформаторам. Тоді бажано з одного боку здержати упадок земельної селянської власності (наслідком обезвартення хліборобства через залив краю дешевим закаресним хлібом), з другого — счинити творенє великої власності непродуктивного, нехліборобського характеру (лісів, насосив, парків), які розширювали ся на місци самостійних селянських господарств. Тепер у Росії (і не лиш у Росії) аграрна реформа має на цілі процес відворотний: приспінити резбите латифундій, яке є явищем тепер природним і загальним у краях в означеній культурній стані. Такої доцільної і загальної реформи не перевела доси жадна європейська держава (ані Англія, де ся справа здавна пекуча, ані Франція, Іспанія, Італія — яка терпить ще на староримські латифундії — не кажучи про Німеччину, Угорщину, Румунію, давні польські краї). Значить — Росії прийдесть ся і тут зробити перший скік у темну челясть історичного експерименту. Для нас Українців, важне се питанє з двох боків: один той, що велика земельна реформа може змести неукраїнську могутню і велику власність; другий знов — що аграрна реформа в руках московського правительства може виводити ся в історичну зброю переведеня систематичної колонізації України великоруським живлом.

С. Томашівський

МИХАЙЛО ДРАГОМАНІВ.

Спомян.

Коли політичний, ліберальний рух, який обхопив тепер Росію, піде тією дорогою, яку йому зачеркнули тамошні політ. останні днів — буде там імя Драгоманова популярним, а значна частина його політичних і горожанських гадок стане особливр серед української суспільності актуальною. Лишаю сей, в данім разі можливий процес, про котрого характер, судячи по теперішності, лише здогадувати ся можна, на боці, бо не він побудив мене пригадати несподівано, досить призабуту, знамениту постать Драгоманова. Кажу: несподівано, бо не обходимо під сію пору ніякого ювілею сего вельми заслуженого чоловіка; ані не маємо перед собою нововиданого твору, який містив би перегляд його діяльності і сім заставив би подумати

* Як судити із найновіших звісток про Фінляндію, то русифікація сего краю почеть ся аж тепер на добре.

циста про него заговорити: ані не переживаємо в Галичині хвилі, де ся постать демонстраційно виринула б із филь забуту в сферу нашої сучасної актуальності, — скажу ще більше: наше горожанське житє останніх двох десятиліть ви-вляє, і то в досить значній мірі навіть, упадок тих змагань і гадок, які репрезентує імя Драгоманова. Власне сего дорогою приходжу до його імені, гадок і зусиль, згадуючи період його діяльності з тугою — як тужно пригадуємо собі в часі голозу колись, за ліпших часів, багато ідою застязаний стіл, як бануємо серед вохкої, асночої китливи за хвилями, прожитими на сонцем огрітій пріській версі, або за х-излями молодечого, смілого розгону — в часі занепаду ж-тєвих сил.

Згадую Драгоманова в хвилі, коли його серед нашого життя майже не слідно...

Записавши ся в р. 1891 в Кракові в члені студентського товариства „Академічна Громада“, побачив там я, провинял із німецької брідської гімназії, який ніякого українського діяча ні з виду ні з фотографії не бачив, а поза двадцятій рік життя окрім імен Шевченка та Франка ніякого більше vom тібітєн-ген навіть не знав, — портрет, повішений на чільнім місци, котрий мене дуже заінтересував. На запит, кого зображає рисунок, дістав я від старших товаришів відповідь, що се портрет Михайла Драгоманова, нашого великого учителя, знаменитого ученого і політичного діяча, чільного репрезентанта українського народу перед Європою. Зараз постановив я позайомити ся з духового фізіогномію сего надзвичайного чоловіка, — що не було тяжко, бо сліди його діяльності і моральної сили бу-и усюди в товаристві видні як в розмовах та візитах, так і в бібліотеці та в політичній лектурі товаришів.

Із цілою, досить значною політичною літературою, котра там стояла до розпорядності, будив в Товаристві найбільше зацікавленє науково-політичний журнал „Народ“, очікуваний тут веродично і з тім більшою нетерпелістю, як дуже неточно виходив; кожде нове виданє було все дуже бажаною несподіванкою. Коли — бувало — наспів із почти пакеіт із кількома нововиданими примірниками сего журналу — сичало ся на його вид серед присутних товаришів заворушенє: всякий спішив, щоб як найскорше дістати примірник та як найкорше переглянути заголовки статей. Магічну силу притягання мали все статі Франка, а вже самі підписи Драгоманова під статтями ставили нас зацікавлені у дивний, сегодня мені мало зрозумілий стан чару. Із найбільшою радістю зустрічались примірники журналу, де під статтями виділині два або три підписи Драгоманова. Прочитуване того, що Драгоманів писав, попереджувала вже не ілюзія, а жадоба змісту. Як ми тоді тїшались та гордили ся тим, що й серед наших письменників знайшов ся автор, котрий оперує широким науковим матеріалом, видним знанєм історії, світової цивілізації, а українські питання розбирає не зі становища добре знаної нам, доси практикованої парафіяніщини, а зі становища загальноєвропейської культури. — і котрий при тім усім пише ясно, шире, просто і без переконня і чутя, а передовсім відважно, як ніхто перед ним! Відвага, критицизм і глузovanje над усім, що перестаріє й тупе, помітанє гумористичними рутенськими авторитетами, а передовсім переконанє, що Драгоманів прилучив ся до українського руху не для користий або для дешевих похестий серед товпи, а покінув Драгоманів для своєї будучої горожанської праці для нас, і то на чужині розила у нас подія та симпатія та перетворювала нас навіть на сторонників політичної партії, на котрій чолі стояв власне він. В особі Драгоманова та в будучині української радикальної партії бачили ми будуче визволенє України з морального і матеріяльного занепаду і ярма. Майже усі ми були тоді в Кракові ентузіястами на точі Драгоманова і радли, довідуючи ся, що такі уже існують або вироблюють ся у Львові, у Києві, в Одесі та подекуди по провінційних місточках; усі ми відчували, що переживаємо, хоч пасивно, великі хвилі перелому, де з галицького „рутенця“ або з київського „местного патриота“ або з київського „местного патриота“ перетворює Драгоманів на поступового Українця, випроваджуючи його рівночасно певним шляхом із провінційного закутка на широкой, європейській простір.

Прийшов 1894 рік, пам'ятний, історичний сказати би в розвою української суспільності, рік святкований тридцятилітнього ювілею літературної та громадянської праці Драгоманова. Минуло тринадцять літ до днів похорону Тараса Шевченка, заворушили ся пошуваня української суспільності, уже численнішої і інтелігентнішої, знов у один такт і сконцентрували ся знов на гідній постаті тут же живого Михайла Драгоманова. Тут прилучила ся і Галичина навіть як періодична частина України. Драгоманів був же перший, котрий обняв цілу етнографічну територію України!

Ніжні похвалні вислови, які походили ся в

літературі або передавалися з уст до уст, не видавалися нам достаточними, щоб схарактеризувати як слід своє світло постаті. Драгоманів піднісся в нашій пошуванню високо понад всяке слово, а побіда поступового українства над темрявою і рабством видалася нам вже близькою.

Прошло чимало літ від того дня.

Далеко, над сподіване дитині тяжкою і довгою випала дорога до сонних палат...

В рік по святкованню ювілею помер Драгоманів. Правда, промінь його сили блеснів ще на постаті Івана Франка, але погас незадовго. По Драгоманові не стало аж досі ні одного чоловіка, котрий міг би взяти випробовану керму в свої руки та гідно вести бодай свою частину українського життя, над якою уміло міг панувати Драгоманів. І прихильники гадок Драгоманова не зуміли вести його лінії даліше. В боротьбі з поважним житєм показалися за слабкими; пішли непевними манівцями, падали по дорозі — деякі впади просто в грязь. Із руху, який сотворив Драгоманів, зістали ледво сліди.

Із школи Драгоманова перейшли ми з роками в школу життя, де учителів багато, а тим самим і багато напрямів і метод. Тільки в сій школі дозрівав ум та витворюється повний тип чоловіка з виробленим чутем та інтелектом і висталеною волею. Життя виробило в нас і критичизм, який ми перед роками бачили тільки у свого учителя. Змінився наш погляд в лемі, між іншим і погляд на нашого давнього керманяча. З критичизмом дивимося і на постать Драгоманова, котрому моральну фізіогномію ми складали переважно із дешевих слів та фраз. Нині ми відчуваємо знаменито, що „батько народу“ — це банальна фраза; що „апостол правди і науки“ — це щільком звичайна нісенітниця, яка зродилася сер-д російської примітивності; що „велетень“, „великий, європейський учений“ — це поняття, що примінені навіть до особи Драгоманова, разять пересадюю. Драгоманів був — що правда — європейцем, але тільки по часті, бо половинно свого сства належав аж до смерті до російської провінції, яка так сильно тяжила на його вихованню, що ніколи не був в силі отрястися з неї. Звідти винис він фальшиве поняття про наш національний рух, а своєю похитанню перемінив з часом на принцип, уважаючи через шле своє житє, що український національний рух, се рух виключно радикально-лемокричичний із однією своєю підваліною — на селі. Що підставу всякого національного істнованія творить культурно вироблена буржуазія з осередними міськими центрами, чи одним міським центром — про се не хотів знати Драгоманів, як і всі його попередники, почавши від козацьких гетьманів.

Завдатків на керманяча нашого національного руху жав Драгоманів куди більше, як всі

Йому і нам сучасні — бракувало йому одначе багато всесторонності, якої вимагало наше в кожнім напрямі невироблене житє в равничім браком фахових людей. Він привязував за велику вагу до літератури, плекаючи сам понад міру найвиступнішу і шарину — етнографію. Се невиробленість, яка так живо характеризує всіх закордонних Українців, не виняючи і проф. М. Грушевського, котрий навіть в Галичині, аж до літ видання своєї „Ілюстрованої історії України“ не перестав вірити, що рух нашого відродженія від півсотні літ до нині — се рух літературних видавничств.

Дивлячись на постать Драгоманова як до спілі люди, а не молодечі романтики-ентузіаста, із досить значної історичної перспективі, бачимо на ній так багато тині, як і світлох облік — вона нам видається величною тільки тому, що його шільний ріст так значно перевищує нас всіх і всіх йому сучасних. Може бути, що вина того лежить і в вишкливо тяжких обставинах, які нас викривлюють — все-таки не дасться заперечити, що по Шевченкові постать Драгоманівська — одинока, яка так виразно видніє і блесить своєю одніючістю, від якої промінує така сильна експансія волі, що часом мимоволі зачинаємо на него дивитися як на тип не український.

Ще одна риса, яка творить із постати Драгоманова тип серед українського життя такий вишкливо, динамічно одніючий: хоч у суспільність, де панували вартості низші, прийшов із вартостями значно вищими, то Драгоманів ніколи не понижався до пануючого рівня, а навпаки — так довго оперував своїми вартостями, аж бодай частину нашої суспільності, не підлежучою їй в нічмі, в імя постулу та взагалі в імя вишшого жителого розвитку перетворив в силу, котра бодай на якийсь час стала си жителіюною силою.

Не було у нього ні крихти тої демагогії, яку наша суспільність запозичує від народів нашого морального і суспільного типу.

Від смерті Драгоманова ровинулося на ще житє в областях, оброблених ним, і областях, яких він не доторкав, подекуди навіть значно. Не всюди видна його заслуга, як не можна уважати за хибу в його духовній організації, в його індивідуальних недотачах, що в останні роки рух поступовий занидів, а в області літератури запанувала давна рутенщина майже в своїй історичній силі. І не його вина, що молоді покоління перестали дивитися через вікно, котре він вибив на Європу. Для так слабо підготованого ґрунту і такого неспільного матеріалу, як ми, треба було народитися по його смерті другому Драгоманову — не сильнішому, тільки ще всестороннішому, ніж він.

Іван Труш

Завданя нашої історичної науки по війні.

Можемо сміло сказати, що переживаємо велику, історичну хвилю. Перед нашим народом відкривається широкий шлях буйного національного розвитку, розкриваються величезні, золотосіяні виднокруги. Страшна війна, що охожила шільний світ і нас вкупі з ним, не самі лиш терпіння, не саму руїну, смерть і каліцтва принесла нам. Приносить вона нам і визволене — наперекір усім тим малодухим песимістам, що вола минушим лихом, не могли добачити ясної будучини. Страшні жертви не впади даремно — в огні і сичі кусть ся краса доля мільонів. Всесвітня заврюха вже кінчить ся і кризь її крижлий туман яснють зариси прийдешнього дня — того правдивого Великодня любови, братерства і мирної плідної праці, за яким так турбують тепер шле людство.

Упадок кривавого царизму, що зморюо тяжив над шлюю Європою, над шльим культурним світом, ось найкрасшій вислід того страшного змаганя народів, учасниками й свідками якого судило ся нам бути. Але не лиш одно се. Не лише імперія царів будить ся до нового життя. Ластівки його витають повсюди. Весели за ціну пережитого і витерпленого широкими, срими масами трудяшого люду в полі і в дома дожидає їх добре зароблена нагорода — вільніший політичний, суспільний і національний розвиток.

Се стає ясным, як день божий. З поворотом мільонів в окопів не може устояти ся старий лад. І мудрі політики се відчувають і готують ся до цього. Слова німецького канцлера Бетмана Гольберга і недавній маніфест імператора Вільгельма можуть бути вимовними доказами цього для Німеччини. А що заповіджена ними перебудова Прусії і шлюї держави німецької не може лишити ся відокремленим явищем, особливо з огляду на вплив вільного вітру зі Сходу, й для інших членів центрального союзу держав — про се не може і бути двох думок. Що до Австрії — розуміється також само собою, навіть коли-б гр. Чернін не сказав того,

що він сказав у своїм відомім „інтервю“. І наднайдякш монархія мусить зробити дальші кроки з того місця, на котрім зупинила ся в 1907 р. Се для неї історична konieczність, котру кожний зайвий день війни робить і робити-ме неминучою, невідкличною і невідкладною. І супроти сього всякі пляни й експерименти, що йдуть в супереч сеї konieczности, не можуть лякати нас, бо вони не витримають твердого іспиту дійсности. Отже — mutatis mutandis — оптиміам наш шльком оправданій: як би не скінчила ся війна, на всім просторі величезної української території жде нас красше житє. До нього мусимо завчасу готувати ся, бо перед нами праця велика й тяжка — хоч і любя, а в інтересі успіху нашого національного розвитку мусимо її подолати, щоб і на далі не пасти задні. Що чекають нас великі завданя на полі політичним, економічним і культурним — се знає кожний і знає приблизно, що маємо тут учинити, щоби справу нашого воскресеня національного утревалити й справити на широкі шляхи дальшого органічного розвитку. Але не лише політиків, економістів і просвітиків чекають богаї жнива, й наша наука не сміє й не може ухилити ся від загально-національного діла і вона мусить стати передовою й важною учасницею його.

Тепер, коли на широкіх степах російської України блиска зоря свободи, перед нею особливо тяжкі й відповідальні завданя, а передовсім яко перше завданє — прояснити й змішнити розбуджену народню свідомість, уґрунтувати її, уформувані й справити до одніючєвної мети національної, якою повинно й може бути тільки — повне національне визволенє рідного народу, його всестороння еманіпація. І в сій роботі перетвореня народу, маси на нашу провідна роля належить ся саме нашій науці, очевидно передовсім історії. Практичний діяч, політик, агітатор і партійний робітник усе шукає й шукають-муть в ній оправданія й аргументів для своєї діяльности і наша наука, сподіємо ся, і в сей великий час не занедбає стати в пригоді,

як усе ставала давнійше. Я вмисне сказав, що має се зробити саме і передовсім історія. Ми вже минули ті часи, коли мусіли покликувати ся на свою племінну індивідуальність і з арсеналу нашої мови й етнографії брати зброю для відпирня ворожих замахів. Від етнографічної й язикової окремішности дійшли ми вже до свого самоозначеня політичного й його тепер мусимо усвідомити для себе самих і для сусідів. Се пекуча потреба моменту й вона ликує нашій науці теми й пляни роботи, зачеркує поле для її діяльности.

Політична історія — ось її поле, державно-політичні проблеми — ось її теми. І коли загально історія рідного народу мала й має для нас, повбавлених власної держави, роздертих на часті й виставлених на жар сусідам, велике значінє яко жерело нашої свідомости, то історія рідної державности тепер, коли ми стаємо до нового політичного життя, має тим більшу вагу, даючи нам міцну, надійну зброю й ставляючи перед нами серед дотепершньої темряви політичної огненний дороговказ.

Тому виданя й розвідки про сеї бік нашого минулого повинні стати на першій черзі в нашій науковій роботі. Вони мусять прийти, щоб за ними могли рушити в ширшу масу легкі популярні книжки й брошури на сі теми.

Ми мусимо своїм і чужим навич показати, що український нарід жив власним державним житєм, стремів до нього й має й досі живи й непередавані права, на які не хоче забувати. Українська держава кнївського періоду, Галицько-Володимирська держава, козацька республіка, їх устрій, організація, й правування, будівничі і носителі, їх політичне право, міждержавні зносини й звязки, військовість і фінанси, стани, суспільні сили й організації — все те мусить бути освітлене й вяснене.

Завданє певна річ — не легке, але й не таке вже неможливе, особливо коли звернець ся увагу на що-найважнійше й поділитъ ся працє. Найважнійше все, що блжнє до нашого часу, тому козаччині загалом і устрій Гетьманщини на Лівобережю зокрема, а також ті суспільні сили, що по обох бокх історичної прірви піддержували стару російську будівлю, що проводжували або переймали її організуючі звязки, всякі ремінісценції, що навязували до державної традиції, все те передовсім повинно звернути увагу наших дослідників.

Поділ праці також не викликає сумнівів. Австрійські Українці з Науковим Тов. ім. Шевченка на чолі могли-б зайняти ся спеціально західною Україною з увагою на минуле галицько-володимирської держави й на ті суспільні звязки й сили, що тримали нас у Галичині при житю як націю по упадку сеї держави (братства, церкви, особливо історія унії). Російські-ж з Українським Науковим Тов. в Києві — лєкше і скорше могли-б узяти ся до українського відродженя на Лівобережю. Розуміється, сеї поділ не може бути обовязковий, але він бажаній з уваги на обставини житя й його запити й імульсьи та умови наукової праці (місцеві архиви, то що). Зрештою, можна сподівати ся, що в сій справі прийде по війні до обопільного порозуміння й згоди між дослідниками з обох сторін нашого краю. У всякім разі виданє, на пр., козацьких трактатів (Переяславського, Гадяцького й ин.), реляцій чужосторонних послів з Польщі й Туреччини та реляцій напських нуцій про українські політичні справи й загалом розслідженя дипломатичних, міжнародних зносин і звязків козаччини річ дуже пекуча і невідкладна. Хто перший сям займеть ся, тому український нарід буде вічно вдячний. Се треба зробити насамперед і як найскорше. Далі — конче потрібна для нас історія нашої шльхти, мішанства, селянства, історія церкви, історія нашої оружної сили й війни, біографії наших визначних історичних діячів, — словом, усе те, що може воскресити наше славне минуле, розбудити й укріпити нашу свідомість і привернути до нашої національности ті верстви, що ходом історії відірвали ся від неї.

Та підчеркуючи вагу політичної історії, не хочу тим змаловажити й культурної. Історія нашої культури й нашого письменства також конче потрібні й також мусять бути написані як найскорше.

Отсе, на мою думку, найпекучійші домаганя, які ставляє до нашої науки теперішня великожвава хвиля. Належне сповненє їх піднесе нашу справу і нашу свідомість на небувалу високість.

Присемно сконстатувати, що наші наукові круги розуміють завданя хвилі і свою перед нею відвічальність. Підстану так думати дає мені недавнє засіданє історично-філософської секції Наукового Тов. ім. Шевченка, на яким обговорювано програму занятъ секції та по оживленій і цікавій дискусії стверджено konieczну потребу

* Ширше про вагу історії в ділі нашої національної свідомости говорив в пригінатіи в статі, надрукованої у ч. 127 „Вістника Союзу визволеня України“ (дн. ст. 781), в тому вказано зайвий повторити сказанє в цій тут. Охочих відслало до „Вістника“.

Книгарня у Львові, Ринок ч. 10.

— Наук. Тов. ім. Шевченка — мав великий ВИБІР УСЯКИХ УКРАЇНСЬКИХ — КНИЖОК —

з усіх галузей знань, як з прекрасного письменства, так і народних, популярних видань, а також шкільні підручники, словарі й різні наукові книжки, співаники, ноти, молитовники, — свангелія й інші релігійні видання.

треба відповідних читанок до укр. шкіл на Волині не дасться довшо відволікати. Учасники анкетні могли відійти по її укінченню з почуттям добре сповненого народного обов'язку в так важкій справі. Головна Управа У. П. Т. буде мати немалу задачу перевести в діло постанову нарад обох днів, та можна надіятися, що ніхто з свідомих ваги не відмовить ся прийти й в поміч зреалізувати се завдане в хосен двигнення народного шкільництва в сей важкий час.

— В пороченню, що сповняють „pactum obowiązkowe“. Пишучи про відозву польської державної Ради, яка має бути видана до польської людности в справі рекрутації, пише „Gazeta Wschodnia“ в числі 13 с. м.: „Як зачувати, зупроти сподіваної відозви державної Ради має бути амністія для всіх дезертирів з польського легіону під услівем, що вони мають за собою бездоганну службу і згодять ся до неї протягом 10 днів. Як зачувати, амністія має бути умотивована тим, що багато жовнів, опускаячи ряди, робило, се в переконанню, що вони сповняють національний обов'язок“.

— Хотім би расти чужим коштом. Варшавська Державна Рада уложила проєкт відповіді на заяву нового російського правительства в польській справі. Між ин. читаємо там: „Віковий спір за просторі краї, що лежать між етнографічно Польщею й Росією, які належали віки до Польщі, не є лакінчений. Польська культура глибоко проникнула ті краї, а народи, що заселяють її, за спільну з нами справу нераз разом з Польщею йшли до бою з ворогом і спільно кров проливали. Доли сих земель не можемо оставити довільному рішенню російської конституанти. Крім того будуча доля польської держави, її розвиток і сила залежить від запевнення потрібних їй границь на сході. Такі границі мусимо уникати й забезпечити“.

— Новий російський имн. В „Рускім Слові“ виданім у Москві, в числі з 20. марта, поміщена стаття про новий російський національний имн, який вже написаний і має бути негайно розглянутий при помочи преси і окремих летучих листків. Він уложений після взору французької „Марселязи“ і не згадує ні словом про особу голови держави, тільки про нарід, свободний люд та про демократичне правління. День оголошення имну буде обходжений в цілій державі як велике національне свято.

— Польська школа дипломатична. Управа школи суспільних наук і державна Рада польська у Варшаві організують виділ політичних наук, яких шло приготувати кандидатів до дипломатичної і консульської служби. Програма науки буде обнімати державне право, адміністраційне право порівнююче, право міжнародне публічне і приватне, історію державного ладу в Польщі, історію дипломатичну 18 і 19. віка, східне питання, дипломатичний і консульський семінар, статистику, політику: суспільну, економічну і скарбову, географію і етнографію, колонізацію і еміграцію. На курс будуть приймані всі мужични, що покінчили 24 рік життя та мають свідомство покінченої середньої школи.

НА ВОЛИНСЬКІ ШКОЛИ.

„Пяткова снітвма“.

На необхідну потребу удержання 25 українських шкіл на Волині, які супроти останніх подій тим дорожчі і важливіші для української справи, конечні як найскоріш і найбільшійш жертви

Викликаний складом через тов. „Дністер“ о. Авксандер Зубрицький й соборні крилошани в Перемишлі 100 (сто) корон. — Др Стефан Фідан 100 (сто) кор. — Вол. Дорошенко (в бюрі культурної помочи) 50 К: любу Дадусю і тещу п. Іванну Барчинську у Фрайштаді, дядькія: вуйка Всеволода Козловського в Берліні і стрийка проф. д. ра Вас. Сімовичи в Зальцведелі та Петра Чикаленка власни теля української книгарні у Льоданні (Швейцарія). — Хорунж. Дууби 5 К. — З бурчи т української гмназії в Долині 18 К 28 с.: унр тельські збори укр. гімназій в Яворові, Львові, Перемишлі. — Люця Тарнавська 10 К: о. Сайкевича В. з Васочина, чет. УСС. Индишевського Яр, чет. УСС. Гнатевича, хор. УСС. Ніжанковського Мир., хор. УСС. Бородисевича Евгена всіх етапова почта. — Іван Стронський з Беоєса 5 К: Марією Гошовську зі Збоїск. Ярославу Зельську з Миліятина, дир. ректора Николу Мороза зі Львова, учителя

семинарії Ілька Чиж з Ряшева, Івана Казанівського, управителя школи в Володині. — Роман Сас Погорельський, Львів 5 К. — с. Петро Гелз, парох з Лукавці нижньої п. Стрий 10 К: о. Николая Юрика полевого курата в Кракові при Festinar. ч. 8., о Юліана Левницького, пароха з Лукавці вижньої коло Стрия. — Стефан Бобеляк в Перемишлі 10 К: о. Айтала Ковальського в Новосілках гостинних, посла Володимира Сингалевича у Відні, Остапа Кауана в Хишевичах і поручника Стефана Карпиця. — Гриць Кручак Горба чі 10 К.

О П О В І С Т К И.

Неділя, 15. січня 1917.

Начі: греко-кат.: Воскрес. Хр. — римо-кат.: І. Н. по В.

Завтра: греко-кат.: Понеділок світ. — римо-кат.: Лякберта.

Повантра: греко-кат.: Второк світ. — римо-кат.: Рудольфа.

Український Народний Театр Т-ва „Бесіда“ у Львові під управою К. Рубачової. Саля Т-ва ім. Лисенка при вул. Шашкевича ч. 5.

Святочний репертувр:

В неділю дни 15 с. м. „Маруся Богуславка“, історична нар. драма в 5 діях М. Старицького.

Понеділок дня 16 с. м. дві вистави: По зниженні цінах о год. 3 пополудни „Ой не ходи Грицю та на вечерниці“, нар. драма зі співами і танцями в 5 діях М. Старицького. Вечером о год. 7 1/2 „Наталка Подтавка“, нар. опера в 3 діях І. Котляревського.

Вівторок дня 17 с. м. „Запорожець за Дунаєм“ нар. опера в 3 діях Артемовського.

Білети раніше набути можна в „Народній Торговлі“, в день предствалення при касі від год. 5. п. п. Початок о год. 7. вечером. 2-2

Яка інтелігентна родина на превіній згоди лась би взяти на весну й літо або добре вихованих дітей (12 і 6 літ), разом звод нарізно, на удержане і під материнську опіку, за добру плату, зволити подати умови під адресою: проф. д. р. С. Томашівський, Львів, вул. Чарнецького 26. 3-3

Аргентина і американсько-німецька війна.

BUENOS AYRES (Аг. Агаса). Аргентинське правительство не оголосить урядової декларації неутральності. Думає воно, що вистане похвала поступованя Зєдинених Держав і вчорашня нота. (Увага: Дня 12. с. м. донесено з Берна, що аргентинське правительство похвалило поступоване Зєдинених Держав тільки з деякими застереженнями).

Франція організує американську армію.

БЕРН (Ткб). До „Neue Zürcher Zeitung“ доносить з Парижа, що французьке правительство вислало до Америки військову місію під проводом Ж. Фра в цілі зорганізуваня полевой армії Зєдинених Держав.

Битва на заході.

БЕРЛІН 14 с. м. (Ткб). Від Скарни до Балкур кілька сильних наступів Англіїців скінчило ся нічим, причім потерпіли вони значні втрати. Битва артилерії зловж Aisne і в західній Шампанії шаліє далі з великим зав'язем. На сході нічого нового.

ВОЄННІ КОМУНІКАТИ.

АВСТРО-УГОРСЬКОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ в дня 14. січня 1917.

ВІЙНА НА СХОДІ І НА БАЛКАНІ.

Не стало ся нічого особливого.

ВІЙНА З ІТАЛІЄЮ.

Вчора розвинули Італійці оживлену, але безуспішну воздушну діяльність. Неприятельські ескадри, які уносились коло Плера і в на-

прямі долини Вінаель, відігнали наші летуни. Один Італійський літак упав коло Дорнберга. Летуни згнули. В області Гросессо і коло Пірано наші оборонні гармати приневодили неприятельських летунів до відвороту. Бомби кишені летунами були без успіху. Наші летуни заатакували кілька військових таборів в околиці Горинії.

Заст. шефа ген. штабу Ф. Гевел.

НИМЕЦЬКОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ

в дня 14. січня 1917.

ЗАХІДНИЙ ТЕРЕН ВІЙНИ.

Група війська баварського наступника престола Рупрехта: На північний схід від Арра і над Скарпою вчора настала перерва в боях. Далі на південь від Кроазиль і Булскур Англіїці по нагальнім огневім підготовленю кілька разів безуспішно наступали. Наші війська, які опісля вусули ся за ними, нанесли їм значні втрати. На обох берегах Соми значні неприятельські сили вечером знов наступили на нашу становища під Ст. Кентен. Сі наступи не повели ся, при чім неприятель поніє значні втрати і ставив у наших руках полонених 3 офіцирів і над 200 жовнів. Від 7. с. м. неприятельська артилерія всяких калібрів острілює довільно зі зростаючою силою внутрішні дільниці міста Ст. Кентен. Палата справедливости, катедра і ратуш в вже тяжко ушкоджені.

Група війск німецького наступника престола: Від Соасон до Ренсі в західній часті Шампанії артилерія дальше поборюють себе з найбільшою нагальністю. Французи, уставляючи батареї близько історичних творів архітектури в Ренс, наражають їх на ушкодження нашим огнем. Наступи французької піхоти кілька разів відперто.

Група війск кн. Альбрехта з іртемберського: В Вогезах наші під'їзди в долині Плен забрали з неприятельських розів 20 полонених.

На цілім західнім фронті, особливо в частях, де ведуть ся бої, летнича діяльність була збільшена. Неприятель наслідком воздушних наступів 12. с. втратив 11, а 13. с. м. 24 самолетів і 4 привязані балони. Над Дує знищено неприятельську летничу ескадру. Відліл для погоні, ведений рйтмайстром бар. Рітгофеном, сам скинув 14 неприятельських самолетів, з того командант 3, а відпоручник Вольф 4.

СХІДНИЙ ТЕРЕН ВІЙНИ.

В деяких частях фронту російська артилерія піддержувала досить сильний огонь. Діяльність на терені перед становищами остала мала.

Фронт македонський: Нічого нового.

Перший кватирмайстер ген. Людендорф.

Революція в Росії підносить незвичайно українську справу.

Україна воскресав до нового життя.

З огляду на се кожний Українець мусить знати історію нашого відродження в Росії. З нею знайомить саме нове видане „Союза визволення України“ — книжка ВОЛ. ДОРОШЕНКА

„Українство в Росії“

Новішій часи (від початку XIX в. аж до війни), ст. 116, ціна 1 кор. 20 сот.

Книжка ілюстрована 43 портретами визначніших українських діячів. — Набувати можна: в „Союзі визволення України“, Wien, VIII, Josefstadtstr. 79 і в книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, Ринок ч. 10.

— Конюшина російська —

при замовленях від 100 кг по К 680.—

Цибуля сіянка від 1 кг по К 110.—, насіння прочих яри, трав, пашних рослин і цвітів доставляє

КРАВЧИЙ СОЮЗ

Господарсько-торговельних Спілом з централі у Львові, вул. Зіморевича ч. 20.

І зі складів: в Перемишлі, вул. Косцюжк ч. 5. і Стрию, Ринок ч. 6. 6-6

